

**БОНДАРЕНКО О. С.,**

доктор юридичних наук, доцент,  
завідувачка кафедри кримінально-  
правових дисциплін та судочинства  
(Сумський державний університет)

**КУЛІШ А. М.,**

доктор юридичних наук, професор,  
заслужений юрист України,  
директор  
(Навчально-науковий інститут права  
Сумського державного університету)

**МИРГОРОД В. В.,**

кандидат юридичних наук,  
старша викладачка кафедри  
адміністративного, господарського  
права, фінансово-економічної безпеки  
(Сумський державний університет)

УДК 342.9.07, 342.9.07, 34.07

DOI <https://doi.org/10.32842/2078-3736/2023.4.30>

### **ЗАКОНОМІРНОСТІ МОДЕРНІЗАЦІЇ І РЕФОРМУВАННЯ ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ У КОНТЕКСТІ ЕФЕКТИВНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ<sup>1</sup>**

Стаття присвячена важливій та актуальній темі – характеристиці закономірностей модернізації і реформування правоохоронних органів у контексті ефективного забезпечення економічної безпеки, особливо в умовах воєнного стану. Зокрема, у статті стверджується, що існує декілька загальних орієнтирів, які можуть послужити основою для розуміння процесу реформування правоохоронних органів. Першим закономірним кроком є необхідність зміцнення правової бази. Це означає, що реформи повинні базуватись на прийнятті нових законів та нормативних актів, які регулюють діяльність правоохоронних органів. Важливими напрямками можуть бути впровадження антикорупційного законодавства, законів про фінансову дисципліну та митні правила. Однак автори наголошують, що конкретні заходи та стратегії реформ будуть залежати від внутрішніх та зовнішніх факторів, а також від потреб і можливостей країни.

Стверджується, що підвищення професійного рівня працівників є важливою передумовою успішного реформування правоохоронних органів у контексті економічної безпеки країни. Важливим напрямом також, безперечно, є впровадження міжнародних стандартів діяльності правоохоронних органів.

Акцентується, що забезпечення економічної безпеки вимагає співпраці та координації між різними правоохоронними органами, а також з іншими відомствами і організаціями. Особливу увагу зосереджено на тому, що реформи

---

<sup>1</sup> Робота виконана в рамках проекту № 55.15.02-22/24.3Ф-01 за темою «Концептуальні засади реформування системи правоохоронних органів в сучасних умовах трансформації нагляду і контролю щодо забезпечення економічної безпеки України».



можуть бути спрямовані на забезпечення незалежності правоохоронних органів від політичного впливу та корупції. Доведено, що забезпечення економічної безпеки вимагає використання сучасних технологій для виявлення, аналізу та розслідування економічних кримінальних правопорушень.

Зазначається, що закономірності реформування правоохоронних органів у контексті забезпечення економічної безпеки держави можуть варіюватися залежно від конкретних умов, політичних, соціальних і економічних чинників, а також від рівня розвитку країни. Зокрема, навіть в Україні у період до повномасштабного вторгнення мали місце одні тенденції, в умовах воєнного стану вони трансформувалися. Так, в умовах війни в Україні, реформування правоохоронних органів для забезпечення економічної безпеки держави набуває особливого значення, оскільки є важливою складовою для сталого розвитку держави та захисту інтересів її громадян і бізнесу.

**Ключові слова:** національна безпека, економічна безпека, правоохоронні органи, реформування правоохоронних органів, воєнний стан

**Bondarenko O. S., Kulish A. M., Myrhorod V. V. Patterns of modernization and reform of law enforcement agencies in the context of effective economic security provision**

The article is dedicated to an important and timely topic – the characterization of patterns in modernizing and reforming law enforcement agencies in the context of effectively ensuring economic security, especially in times of a state of war. The article asserts that there are several general guidelines that can serve as a basis for understanding the process of reforming law enforcement agencies. The first fundamental step is the necessity of strengthening the legal framework. This means that reforms should be based on the adoption of new laws and regulations that govern the activities of law enforcement agencies. Important directions may include the implementation of anti-corruption legislation, laws on financial discipline, and customs regulations. However, the authors emphasize that specific reform measures and strategies will depend on internal and external factors, as well as the country's needs and capabilities.

The article emphasizes that raising the professional level of law enforcement personnel is a crucial prerequisite for the successful reform of law enforcement agencies in the context of a country's economic security. Another important direction, without a doubt, is the implementation of international standards for the activities of law enforcement agencies. The article highlights that ensuring economic security requires cooperation and coordination between different law enforcement agencies, as well as with other departments and organizations. Particular attention is focused on the fact that reforms may aim to ensure the independence of law enforcement agencies from political influence and corruption. The article proves that ensuring economic security necessitates the use of modern technologies for detecting, analyzing, and investigating economic criminal offenses.

It is noted that the patterns of reforming law enforcement agencies in the context of ensuring a country's economic security can vary depending on specific conditions, political, social, and economic factors, as well as the country's level of development. Even in Ukraine, prior to full-scale invasion, certain trends were present, but they transformed in the conditions of a state of war. Therefore, in Ukraine, reforming law enforcement agencies to ensure the country's economic security becomes particularly crucial as it is a vital component for sustainable development and protection of the interests of its citizens and businesses.

**Keywords:** national security, economic security, law enforcement, law enforcement reform, martial law.



**Вступ.** Стан економічної безпеки держави відіграє ключову роль у забезпеченні економічного суверенітету і національної безпеки, стабільності та сталого розвитку суспільства [1, с. 36]. Оцінюючи економічну безпеку як важливу складову міжнародної та національної безпеки, слід відзначити, що більшість проблем, що виникають на міжнародному рівні, пов'язані з економікою. Економічна сфера має великий вплив на життя населення та може створювати загрози національній безпеці. Загалом, рівень життя держави залежить від успішного виконання державних програм, спрямованих на забезпечення необхідного рівня життя населення [2, с. 35].

Правоохоронні органи є важливим елементом забезпечення економічної безпеки та стабільності держави. Тому багато країн світу приділяють значну увагу вдосконаленню організації та діяльності правоохоронних органів. Правоохоронна діяльність вважається традиційною формою використання державою своїх повноважень для виявлення, санкціонування та покарання порушень правових норм. Правоохоронні органи є символом присутності держави в нашому повсякденному житті і свідчать про її здатність втрутитися та захистити нас, коли це потрібно [3, с. 127].

**Постановка завдання.** Метою статті є характеристика закономірностей модернізації і реформування правоохоронних органів у контексті ефективного забезпечення економічної безпеки, особливо в умовах воєнного стану.

**Результати дослідження.** Закономірності реформування правоохоронних органів в контексті забезпечення економічної безпеки можуть бути використані як загальні орієнтири для розуміння процесу їх реформування. Конкретні заходи та стратегії реформ будуть залежати від конкретних внутрішніх та зовнішніх факторів, а також від потреб і можливостей країни. Закономірності реформування правоохоронних органів в контексті забезпечення економічної безпеки України можуть включати кілька аспектів.

Насамперед, першим закономірним кроком будь-яких реформ в правовій державі є зміцнення правової бази. Реформи правоохоронних органів зазвичай передбачають укріплення правової бази, шляхом прийняття нових законів і нормативних актів, які регулюють їх діяльність. Це може включати прийняття антикорупційного законодавства, законів про фінансову дисципліну, митних правил тощо.

На нашу думку, ключовим етапом для реформування системи правоохоронних органів був 2008 рік, коли було ухвалено рішення Ради національної безпеки і оборони України від 15 лютого 2008 року «Про хід реформування системи кримінальної юстиції та правоохоронних органів». Адже, саме в ньому вперше було відображено усвідомлене розуміння, що сучасна модель правоохоронної системи в Україні не відповідає зростаючим потребам суспільства та міжнародним демократичним стандартам у цій сфері. Це може стати перешкодою для подальшого розвитку правових відносин у економічній, соціально-політичній та інших сферах суспільства та держави, а також для формування повноцінного громадянського суспільства року [4].

Традиційний метод реформування правоохоронних органів, який полягав у простому скороченні їх апарату, сьогодні не є ефективним. Натомість потрібен системно-функціональний підхід, що дозволить вдосконалити роботу правоохоронних органів шляхом оптимізації їхніх завдань та функцій, структури, чисельності, фінансового, матеріально-технічного, організаційно-правового та кадрового забезпечення.

У останні роки правоохоронні органи в Україні отримали більше повноважень та функцій, які раніше не були притаманні органам кримінальної юстиції. Це призвело до прийняття численних законів, які регулюють їхню діяльність. Однак, не зважаючи на це, все ж не відбулося повноцінної реформи. Більше того, були створенні самостійні правоохоронні структури, чії функції дублюють одна одну, що призводить до «нездорової» конкуренції між ними [5].

Важливим аспектом законодавчого утвердження важливості реформування правоохоронних органів став указ Президента України від 11 травня 2023 року № 273/2023 «Про Комплексний стратегічний план реформування органів правопорядку як частини



сектору безпеки і оборони України на 2023-2027 роки», згідно з яким закріплюється, що зміни в системі органів правопорядку мають бути комплексними і стосуватися всіх аспектів їх функціонування: від підготовки та добору високопрофесійних співробітників на службу до забезпечення ефективності функціонування системи з урахуванням міжнародних стандартів, зокрема, підзвітності та прозорості. Корупційні та інші ризики слід надалі мінімізувати, у тому числі шляхом посилення механізмів демократичного цивільного контролю за процесом прийняття рішень. Водночас загальна мета реформування органів правопорядку – удосконалити їхні ціннісні орієнтири, організаційну культуру, структуру управління, законодавче регулювання, зокрема з урахуванням потреб правозастосовної практики [6].

Наступною важливою закономірністю, безперечно, є підвищення професійного рівня працівників правоохоронних органів. Реформування правоохоронних органів часто передбачає підвищення професійного рівня працівників правоохоронних органів. Це може включати покращення системи підготовки та навчання, впровадження нових стандартів поведінки та етики, а також забезпечення доступу до сучасного обладнання та технологій.

Важливим напрямом, безперечно, є впровадження міжнародних стандартів діяльності правоохоронних органів. Як влучно зауважує, В. Гавриленко у загальному вигляді, міжнародно-правові стандарти у сфері національних правоохоронних систем охоплюють два основних аспекти. По-перше, це правила організації самої правоохоронної діяльності, які передбачені в міжнародному праві. По-друге, вони включають правила організації та діяльності кожного державного органу, пов'язаного з правоохоронною діяльністю.

Міжнародно-правові акти закріплюють основні принципи, форми і методи функціонування національних правоохоронних систем та розробляють стандарти і еталони гарантій прав і свобод людини і громадянина. З метою дотримання цих стандартів, держави, включаючи Україну, зобов'язані визнавати міжнародно-правові акти, ратифікувати їх і втілювати їх положення у своєму внутрішньодержавному законодавстві [7, с. 399].

Третя закономірність – це розвиток співпраці та координації. Ефективне забезпечення економічної безпеки вимагає співпраці та координації між різними правоохоронними органами, а також з іншими відомствами і організаціями. Реформи можуть спрямовуватися на покращення механізмів обміну інформацією, спільних розслідувань, створення спеціалізованих підрозділів для боротьби з економічною злочинністю, а також підвищення ефективності співпраці з міжнародними партнерами. Переконавшись, що важливо забезпечити визначення меж, напрямів взаємодії правоохоронних органів між собою на законодавчому рівні, а також конкретизувати повноваження суб'єктів [8]. Зокрема, взаємодія має відбуватися на основі чітких принципів, стандартів. Тому, необхідно розробити спільні накази та інструкції для забезпечення злагодженої співпраці. Також треба зауважити, що діяльність того чи іншого правоохоронного органу передбачає процесуальні, тактичні та методичні риси щодо реалізації повноважень. Деякі з цих предметів можуть бути більш ефективними у практиці конкретного правоохоронного органу. З цієї причини спільні координаційні зустрічі дозволяють обмінюватися історіями успіху та досвідом певних недоліків, щоб запобігти їх повторенню [8].

Четвертий закономірний крок – це забезпечення незалежності та недоторканості. Реформи можуть бути спрямовані на забезпечення незалежності правоохоронних органів від політичного впливу та корупції. Це може включати зміни в процедурах призначення керівних посадових осіб, створення механізмів зовнішнього контролю та незалежних органів, які здійснюють моніторинг діяльності правоохоронних органів. Важливим також є залучення незалежних громадських експертів до процесу добору керівників правоохоронних органів, а також створення належних сприятливих умов для реалізації громадського нагляду та контролю за діяльністю правоохоронних органів. У зв'язку з цим, навіть в умовах, воєнного стану, важливо зберігати гласність та публічність щодо тих аспектів діяльності правоохоронних органів, які можуть бути «відкритими» в умовах економічної загрози та небезпеки для національних інтересів України.



Ще однією закономірністю є використання сучасних технологій. Забезпечення економічної безпеки вимагає використання сучасних технологій для виявлення, аналізу та розслідування економічних кримінальних правопорушень. Реформи можуть передбачати впровадження нових інформаційних систем, кібербезпекових заходів, засобів моніторингу та аналітики даних, що допомагають забезпечувати ефективність та швидкість реакції на економічні загрози. Наприклад, С. Князев та М. Грібов зауважують, що нині дуже популярними є програми, які дозволяють дистанційно керувати смартфонами. Це включає загальнодоступні засоби батьківського контролю, а також шкідливе програмне забезпечення, що надає повний доступ до мікрофонів, камер та інформації на пристрої. Кримінальні елементи активно використовують такі засоби для здійснення своїх злочинних намірів. У свою чергу, окремі правоохоронні органи не має права використовувати такі програми для виконання своїх завдань правоохоронної діяльності, оскільки це є незаконним. Використання таких програм фактично становить втручання у приватне спілкування, і воно може бути порівняне з розшуковими діями, які можуть проводитися лише за дозволом слідчого судді. Такі дії мають бути обмежені, щоб забезпечити захист приватності громадян. Для сумісності з правом, використання таких засобів повинно підпадати під суворий нагляд та дотримання закону, щоб забезпечити належний баланс між правоохоронною діяльністю і захистом особистих прав і свобод людей [9, с. 16].

Закономірності реформування правоохоронних органів у контексті забезпечення економічної безпеки держави можуть варіюватися залежно від конкретних умов, політичних, соціальних і економічних чинників, а також від рівня розвитку країни. Зокрема, навіть в Україні у період до повномасштабного вторгнення мали місце одні тенденції, в умовах воєнного стану вони трансформувалися. Так, в умовах війни в Україні, реформування правоохоронних органів для забезпечення економічної безпеки держави набуває особливого значення, оскільки є важливою складовою для сталого розвитку держави та захисту інтересів її громадян і бізнесу.

По-перше, важливим стає мобілізація ресурсів. Адже, у військовому конфлікті важливо мобілізувати всі можливі ресурси для забезпечення економічної безпеки. Правоохоронні органи можуть реформуватися з метою підвищення мобільності та готовності до дій у воєнних умовах. Це може включати реорганізацію структури, зміцнення військової складової, розвиток спеціалізованих підрозділів для боротьби з економічною злочинністю в умовах воєнного стану.

По-друге, координація зі збройними силами. У військовому конфлікті важлива взаємодія між правоохоронними органами та збройними силами. Реформи можуть спрямовуватися на покращення механізмів співпраці, обміну інформацією та координації дій. Це може включати спільне планування та проведення операцій, об'єднання розвідувальних зусиль, а також взаємне надання підтримки в умовах зростаючої економічної загрози.

По-третє, підвищення антитерористичних заходів. В умовах воєнного стану злочинні елементи та терористичні організації можуть активізувати свою діяльність з метою фінансування військових операцій. Реформи можуть бути спрямовані на зміцнення системи контролю фінансових операцій, засобів попередження відмивання грошей, розкриття фінансових мереж та припинення незаконного фінансування тероризму.

По-четверте, утвердження заходів кібербезпеки. В умовах воєнного стану кібератаки на державні інфраструктури та економічні системи можуть бути особливо шкідливими. Реформи можуть включати зміцнення кібербезпеки та розробку заходів для запобігання кіберзлочинності. Це може охоплювати підвищення кваліфікації кадрів, розвиток інформаційно-аналітичних підрозділів, створення механізмів виявлення та розслідування кібератак.

По-п'яте, як демонструє досвід України, надзвичайно важливим заходом є залучення міжнародної підтримки. У воєнний період міжнародна підтримка може відігравати важливу роль у забезпеченні економічної безпеки. Реформи можуть спрямовуватися на покращення співпраці з міжнародними партнерами, обмін досвідом та технологіями, а також залучення міжнародних ресурсів для боротьби з економічною злочинністю та загрозами.



Ці закономірності можуть слугувати орієнтиром при реформуванні правоохоронних органів у контексті забезпечення економічної безпеки держави в умовах повномасштабного вторгнення в Україні. Крім того, в період повоєнного відновлення прогнозовано певні реформаційні процеси будуть зупинені, а деякі навпаки відновлені.

**Висновки.** Реформування правоохоронних органів важливо у будь-яких умовах. Конкретні заходи та стратегії реформ будуть залежати від особливостей кожної країни і її потреб. Так, в умовах воєнного стану реформування правоохоронних органів має пряий вплив на економічну безпеку країни. Реформування правоохоронних органів є важливим, оскільки вони є першим ланцюжком захисту економічної безпеки країни. Їхні дії та ефективність впливають на створення сприятливих умов для економічного розвитку, притоку інвестицій та забезпечення стабільності в умовах війни.

**Список використаних джерел:**

1. Єфремова К. В., Пасат М. О., Чижов Д. А. Проблеми забезпечення економічної безпеки України та шляхи їх вирішення. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2023. № 4. С. 34–37. DOI <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2023-4/5>
2. Куриліна О. В. Сучасний аспект забезпечення економічної безпеки України. *Організаційні та правові засади забезпечення економічної безпеки держави в контексті європейської інтеграції*: зб. матер. і тез наук.-прак. Конф. (Київ, 27 травня 2015 року). Київ: Національна академія внутрішніх справ, 2015. С. 35–38.
3. Ковалів М. В., Єсімов С. С., Лозинський Ю. Р. Правове регулювання правоохоронної діяльності: навчальний посібник. Львів: ЛьвДУВС, 2018. 323 с.
4. Про хід реформування системи кримінальної юстиції та правоохоронних органів : рішення Ради національної безпеки і оборони України від 15 лют. 2008 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/n0009525-08#Text> (дата звернення: 27.07.2023).
5. Проект Концепції реформування правоохоронних органів України (система кримінальної юстиції). URL: <http://www.ukrprison.org.ua/index.php?id=1285058160> (дата звернення: 27.07.2023).
6. Про Комплексний стратегічний план реформування органів правопорядку як частини сектору безпеки і оборони України на 2023-2027 роки : указ Президента України № 273/2023 від 11 трав. 2023 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/273/2023#Text> (дата звернення: 27.07.2023).
7. Гавриленко В. В. Міжнародно-правові стандарти як методологічна основа для створення та удосконалення національних правоохоронних систем. *Електронне наукове видання «Аналітично-порівняльне правознавство»*. 2022. № 5. С. 395–401. <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2022.05.73>
8. Bondarenko O., Utkina M., Reznik O., Dumchikov M. Mechanisms for interaction of law enforcement agencies in the field of countering money laundering. *Journal of Money Laundering Control*. 2023. Vol. ahead-of-print No. ahead-of-print. <https://doi.org/10.1108/JMLC-01-2023-0006>
9. Князєв С. М., Грібов М. Л. Правове регулювання використання досягнень сучасної науки й техніки в розкритті злочинів. *Використання досягнень сучасної науки й техніки в розкритті злочинів* : матер. міжвідом. наук.-практ. круглого столу (Київ, 25 лют. 2021 р.) / [редкол.: В. В. Черней, С. Д. Гусарєв, С. С. Чернявський та ін.]. Київ : Нац. акад. внутр. справ, 2021. С. 14–17.

